

O OSMI ZLÝCH DUŠÍCH

JAN DAMAŠSKÝ (PG 95)

1. Pochop, bratře, že existuje osm myšlenek (λογισμοί), jež jsou mnichovi nepřátelské, jak říkají Otcové. První je pokušení nestřídmosti, druhá je pokušení špatného a hanebného chtíče, třetí je pokušení touhy po penězích, čtvrtá je pokušení smutku, pátá je pokušení hněvu, šestá je pokušení lenosti, sedmá je pokušení marné slávy a osmá je pokušení pýchy.

2. Mnichu, musíš poznávat a pečlivě zkoumat, do jakého pocitu jsi našimi nepřáteli a zlými duchy vržen, v čem se zmítáš a k jaké neodbytné myšlence tíhne tvá mysl.

3. A přijdeš-li na to, že z nestřídmosti a z vytríbenosti pokrmů jsi rozrušen, omez své břicho a urči si nějaký limit a míru v jídle a pití. Měj neustále na paměti odpadnutí duše, přicházející soud a strach nahánějící peklo. Podobně pamatuj také na touhu po nebeském království. Tak totiž budeš moci porazit rozkoš břichem, a budou tebou pohrdat.

4. Budeš-li opět lapen duchem špatného a hanebného chtíče, cvič se ve zdrženlivosti těla, v kajícnosti duše a v bdělosti a (přidej) horlivou modlitbu. A ještě k tomu drž jazyk za zuby, nikoho neposuzuj ani nepomlouvěj, a budeš (všem) zcela odporný. Mysli také na smrt a zamíluj si žízeň. Za nic se nechtěj přiblížit k ženám a vůbec nechtěj spatřit jejich tvář. A vzdálíš se od této špatnosti.

5. Jestli chceš zvítězit nad touhou po penězích, miluj chudobu a nedokonalost. Mysli i na Jidášovo odsouzení, protože kvůli touze po penězích (Jidáš) vydal Pána bezbožníkům, a také proto, že každý, kdo touží po penězích, je Božím Písmem nazýván modloslužebník. I proto, že nás vzdaluje od Boží naděje a také proto, že užitek peněz je časný a trest pro milovníky peněz je věčný. Když to všechno zhodnotíš a nebudeš toužit po ničem větším než po umírněnosti, porazíš tuto špatnost.

6. Bude-li tě opět znepokojoval a zmítat tebou smutek světa, musíš se neustále modlit, vložit veškerou naději do Hospodina (srov. Ž 40,2), musíš se snažit rozjímat Boží Písma, společně žít se zbožnými mnichy a s těmi, kdo mají bázeň před Bohem, musíš přehlížet všechny kolem tebe, jakoby nebyli, a přemítat nad radostí, která bude v nebi, budeš se těšit z oněch věcí, jež náleží spravedlivým. A jestli tě někdo uhodí, pohrdne tebou, vyžene tě do vyhnanství, nebuď smutný, ale spíše se raduj (srov. Mt 5,11-12). Zesmutni pouze tehdy, když zhřešíš proti Bohu. Tak totiž budeš schopen se duchem vzdálit od této špatnosti.

7. Když jsi rozrušen hněvem a zlostí, znovu v sobě vzbud' soucit, podříd' se bratrům, je-li to možné, stále jim v pokoře ducha umývej nohy, sháněj se po souhlasu od všech lidí, stále si všímej slabých a žalmy rozhybej svůj jazyk. A co možná nejrychleji se vzdálíš od této špatnosti.

8. Chceš-li porazit lenost, udělej v jakoukoliv dobu nějakou drobnou manuální práci, čti a často se modli s pevnou nadějí v dobrý výsledek. Mysli na ty, kdo umírají, na život a rdoušení hříšníků, jak jsou nelítostně trestáni a trýzněni. A tak se ztratí předpoklady pro tuto špatnost.

9. Pakliže jsi nesnesitelně ovládán (touhou) po marné slávě a po chvále od lidí, nesmíš dělat před lidmi nic okázale, ale ve skrytosti musíš konat každé své dílo, jež není známo nikomu jinému, než samotnému Bohu. A neměj rád pochvaly ani ocenění od lidí, krásné oděvy ani zvýhodňování či přední místa. Spíše dej přednost tomu, aby tě lidé napomínali, a lháři aby tě obviňovali a tebou pohrdali. A považuj sebe samého za největšího hříšníka ze všech hříšníků.

10. Všimneš-li si, že jsi přemáhán ďábelskou špatností té nejhorší pýchy, nesmíš nikoho urážet, soudit ani jím za nic na světě pohrdat, ale musíš sám sebe považovat za nejnižšího¹ ze všech a stále si musíš všímat, že kdyby nepostavil dům Hospodin, nadarmo by se namáhali jeho stavitelé.² A vždy musíš sám sebe mít za dlužníka a považovat se za nic před Bohem i před lidmi. Nebud' si jistý, dokud nedostaneš potvrzení. Podívej se na toho, komu poté, co stoloval na svatební hostině, byly svázaný ruce i nohy a byl vyhozen ven do věčné temnoty.³ Ale když se postíš, bdíš, spíš na zemi, když zpíváš žalmy, jsi vytrvalý, konáš mnohá pokání a činíš další dobré věci, nepočítej s tím, že to nastane kvůli mému úsilí nebo ze samotného zapálení (pro věc), ale stane se to díky Boží pomoci a s jeho přispěním, a ne mou námahou. Vždycky se, bratře, vynasnaž, abys byl stále jednoduchý a dokonalý. Neměj jiné věci ve svém srdci a jiné na svých rtech. To je totiž podvod. A neustále se se slzami modli. A když to tak budeš činit, vzdálíš se od žalostného pochybení, jež působí zkázu.

Špatnosti jsou tělesné a duševní. Mluvíme o tělesných, tedy o nestřídmosti, chtíči, opilství, oplzlosti, a o duševních, tedy o nenávisti k bližnímu, závisti, hádavosti, marné slávě a povýšenosti. Tyto špatnosti působí v naší duši, kde pak chybí láska i umírněnost. Naopak (ctnosti se získávají) postem a bděním. Tak totiž mysl i to, co je jí vlastní, znovu získají světlo a jasně vidí Boha.

přeložil P. František Staněk

¹ Špína.

² Ž 127,2.

³ Srov. Mt 22,12-13.

DE OCTO SPIRITIBUS NEQUITIAE:

IOHANNES DAMASCENUS (PG 95)

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΤΗΣ ΠΟΝΗΡΙΑΣ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

α'. Γίνωσκε, ἀδελφὲ, ὅτι ὀκτώ εἰσιν οἱ λογισμοὶ οἱ πολεμοῦντες τὸν μοναχὸν, καθὼς λέγουσιν οἱ Πατέρες. Πρῶτον ὁ τῆς γαστριμαργίας· δεύτερος ὁ τῆς κακῆς καὶ αἰσχροῦς ἐπιθυμίας· τρίτος ὁ τῆς φιλαργυρίας· τέταρτος ὁ τῆς λύπης· πέμπτος ὁ τῆς ὀργῆς· ἕκτος ὁ τῆς ἀκηδίας· ἕβδομος ὁ τῆς κενοδοξίας· καὶ ὁ τῆς ὑπερηφανίας ὄγδοος.

β'. Ὅφείλεις οὖν γινώσκειν, ὦ μοναχὲ, καὶ προσέχειν ἀκριβῶς, εἰς ποῖον πάθος παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ πνευμάτων τῆς πονηρίας ἐκταράττη καὶ θορυβῆ, καὶ πρὸς ποῖον ἐμπαθεῖς νόημα ὁ νοῦς σου συγκατατίθεται.

γ'. Καὶ εἰ μὲν συνορᾷς, ὅτι ὑπὸ γαστριμαργίας, καὶ ὑπὸ τρυφῆς ταράττη, στένωσόν σου τὴν γαστέρα, περιορίζων ἐν σταθμῷ καὶ μέτρῳ τὴν τρυφήν καὶ τὸ πόμα· ἔχε μνήμην διηνεκῆ τοῦ χωρισμοῦ τῆς ψυχῆς, τῆς τε μελλούσης κρίσεως καὶ τῆς φοβερᾶς γεέννης· ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ πόθου τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Οὕτω γὰρ δυνήσῃ τὴν ἡδονὴν διὰ γαστρὸς νικῆσαι, καὶ βδελύξασθαι.

δ'. Εἰ δὲ πάλιν ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς αἰσχροῦς καὶ κακῆς ἐπιθυμίας κατέχη, ἄσκησον ἐγκράτειαν σώματος, καὶ συντριβὴν ψυχῆς, καὶ ἀγρυπνίας, μετὰ ἐκτενοῦς προσευχῆς· πρὸς τούτοις ἔχε καὶ τὸ ἀπαρρησίαστον, καὶ τὸ μὴ κρίναι τινὰ ἢ καταλαλῆσαι, ἢ τὸ παράπαν βδελύξασθαι. Ἐνθυμοῦ δὲ καὶ τὸν θάνατον, καὶ ἀγάπησον τὴν δίψαν· καὶ μηδὲν θέλε παραβάλλειν ταῖς γυναιξίν, ἢ κἂν ὅλως τὴν τούτων ὄψιν ἰδεῖν, καὶ τοῦ πάθους ἀπαλλαγῆσαι.

ε'. Εἰ δὲ θέλεις νικῆσαι τὴν φιλαργυρίαν, ἀγάπα τὴν ἀκτημοσύνην, καὶ τὴν ἀτέλειαν· καὶ ἐνθυμοῦ τὴν τοῦ Ἰούδα κατάκρισιν. καὶ ὅτι δι' αὐτῆς προδέδωκε τὸν Κύριον τοῖς ἀνόμοις· καὶ ὅτι πᾶς φιλάργυρος καὶ εἰδωλόατρος καλεῖται παρὰ τῆς θείας Γραφῆς· καὶ ὅτι τῆς ἐλπίδος ἡμᾶς ἀφιστᾷ τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅτι ἡ ἀπόλαυσις τῶν χρημάτων πρόσκαιρος, τοῖς δὲ φιλαργύροις ἡ κόλασις ἀθάνατος· ταῦτα οὖν λογιζόμενος, καὶ μηδὲν πλέον τῆς αὐταρκείας ζητῶν, τὸ πάθος τοῦτο νικήσεις.

ς'. Εἰ δὲ πάλιν ἐκ τῆς κοσμικῆς λύπης ἐκταράττη, καὶ θορυβῆ, ὀφείλεις εὐχεσθαι συνεχῶς, καὶ τὴν ἐλπίδα πᾶσαν πρὸς τὸν Θεὸν θεῖναι, καὶ μελέτην ἀσκεῖν τῶν θείων Γραφῶν, καὶ μετ' εὐλαβῶν μοναχῶν καὶ φοβουμένων τὸν Κύριον συναναστρέφασθαι, καὶ πάντων τῶν παρόντων, ὡς μὴ ὄντων καταφρονεῖν, καὶ τὴν χαρὰν τὴν ἐν οὐρανοῖς ἐννοεῖν, τὰς τε τῶν δικαίων ἀπολαύσεις. Καὶ ἐὰν τυφθῆς ὑπό τινος, ἢ ἀτιμασθῆς, ἢ ἐκδιωχθῆς, μὴ λυπηθῆς, ἀλλὰ μᾶλλον χαῖρε· τότε δὲ μόνον λυποῦ, ὅταν εἰς Θεὸν ἀμάρτης· οὕτω γὰρ πνεύματι δυνήσῃ τοῦ πάθους ἀπαλλαγῆναι.

ζ'. Όταν δὲ πάλιν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὀξύχολίας ταράττη, συμπάθειαν ἀναλαβοῦ, καὶ δούλωσον πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ εἰ δυνατόν, νίπτε τοὺς πόδας αὐτῶν συνεχῶς ἐν ταπεινοφρονήματι, καὶ συγχώρησιν ζητεῖ παρὰ παντὸς ἀνθρώπου, καὶ τοὺς ἀσθενοῦντας συνεχῶς ἐπισκέπτου, τὴν τε γλῶσσαν κίνει πρὸς ψαλμοῦδιαν, καὶ τάχιστα τοῦ πάθους ἀπαλλαγίση.

η'. Εἰ δὲ τὴν ἀκηδῖαν θέλεις νικῆσαι, κάμνε τί ποτε μικρὸν ἐργόχειρον, καὶ ἀναγίνωσκε, καὶ προσεύχου πυκνῶς μετ' ἐλπίδος βεβαίας τῶν καλῶν· ἐννοεῖ τοὺς τε ψυχορραγοῦντας, καὶ τὴν βίαν καὶ τὸν πνιγμὸν τῶν ἀμαρτωλῶν, πῶς ἀηλεῶς τιμωροῦνται καὶ βασανίζονται, καὶ οὕτω τοῦ πάθους ἔξεις ἀνάπαυσιν.

θ'. Εἰ δὲ ὑπὸ τῆς κενοδοξίας καὶ τοῦ τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνου δεινῶς τυραννῆ, ὀφείλεις μηδὲν πρὸς ἐπίδειξιν τῶν ἀνθρώπων ποιεῖν, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν ἐργασίαν σου ποιεῖν ἐν κρυπτῷ, μηδενὸς ἄλλου εἰδότος, ἢ τοῦ Θεοῦ μόνου· καὶ μὴ ἀγάπα τοὺς ἐπαίνους, μηδὲ τὰς τιμὰς τῶν ἀνθρώπων, μηδὲ τὰ καλὰ ἱμάτια, μηδὲ τὴν προτίμησιν, καὶ τὴν πρωτοκαθεδρίαν· μᾶλλον δὲ ἀγάπα ἵνα σε ψέγωσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ κατηγορῶσι καὶ ἀτιμάζωσι ψευδόμενοι· καὶ ἔχε ἑαυτὸν παντὸς ἀμαρτωλοῦ ἀμαρτωλότερον.

ι'. Εἰ δὲ ὑπὸ τοῦ δαιμονιώδους πάθους τῆς κακίστης ὑπερηφανίας σεαυτὸν ὀρθῶς πολεμούμενον, ὀφείλεις μηδένα λοιδορῆσαι, ἢ κρῖναι, ἢ ἐξουθενῶσαι τὸ σύνολον, ἀλλ' ἑαυτὸν περίψημα πάντων λογίζεσθαι, καὶ ἐννοεῖν συνεχῶς, ὅτι ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ [95.84] οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες· καὶ πάντοτε χρεωφειλέτην λογίζεσθαι ἑαυτὸν, καὶ ἐξουθενεῖν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ πάντων ἀνθρώπων. Καὶ μὴ θάρσει, ἕως οὗ τὴν ἀπόφασιν δέξῃ· ὀρθῶν ἐκεῖνον, τὸν καὶ μετὰ τὴν ἐν νυμφῶνι κατάκλισιν, χεῖρας καὶ πόδας δεσμούμενον, καὶ εἰς τὸ σκότος αἰώνιον ἐξοριζόμενον· ἀλλὰ κἂν νηστεύῃς, κἂν ἀγρυπνῆς, κἂν χαμαικοιτῆς, κἂν ψάλλῃς, κἂν διαμονῆς, κἂν μετανοίας πολλὰς ποιῆς, κἂν ἄλλο τι καλὸν ποιῆς, μὴ λέγου, ὅτι ἐξ ἰδίου μου κόπου, ἢ ἀπὸ ἰδίας προθυμίας γεγένηται, ἀλλ' ἐκ τῆς Θεοῦ βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως γίνεται, καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἐμῆς σπουδῆς. Σπούδασον πάντοτε, ἀδελφὲ, ἵνα ὑπάρχῃς ἀεὶ ἀπλοῦς καὶ ἄμωμος· καὶ μὴ ἔχε ἄλλα ἐν τῇ καρδίᾳ, ἄλλα ἐν τῷ στόματί σου· τοῦτο γὰρ δόλιόν ἐστι· καὶ συνεχῶς μετὰ δακρῶν προσεύχου· καὶ οὕτω ποιῶν ἀπαλλαγίση τοῦ ὀλεθρίου καὶ πονηροῦ παραπτώματος.

Τῶν παθῶν, τὰ μὲν ἐστὶ σωματικὰ, τὰ δὲ ψυχικὰ· καὶ σωματικὰ μὲν λέγομεν, γαστριμαργίαν, πορνείαν, μέθην, ἀσέλγειαν. Ψυχικὰ δὲ, μῖσος πρὸς τὸ πλησίον, φθόνον, ἔριν, κενοδοξίαν, ὑπερηφανίαν. Αὐτὰ δὲ ἐνεργοῦσιν εἰς τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, ἀπούσης ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας· τὰ δὲ ὑπὸ νηστείας καὶ ἀγρυπνίας. Τότε γὰρ ὁ νοῦς καὶ τὸ οἰκεῖον φῶς ἀπολαμβάνει, καὶ τὸν Θεὸν ἀπαρεμποδίστως ὁρᾷ.